

Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen lausunto 20.2.2026 Eduskunnan hallintovaliokunnalle ”Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta” (VNS6/2025 vp)

Vaikka selonteko laajasti tulkittuna tunnistaa yhteiskunnan turvallisuusstrategian kokonaisturvallisuuden mallin, se on kirjoitettu hyvin selkeästi ns. kovan turvallisuuden viranomaisten (Poliisi, SUPO, Rajavartiolaitos) näkökulmasta. Selonteon useissa kohdissa kuitenkin viitataan sellaisiin turvallisuutta lisääviin ennaltaehkäiseviin toimiin, joiden vastuu on pääsääntöisesti kuntien ja hyvinvointialueiden vastuulla. Kuntia ja hyvinvointialueita ei kuitenkaan mainita selonteossa sanoina suoraan kuin muutaman kerran. Luvussa 4, johtopäätökset sivulla 19 todetaan: *”Kunnilla, hyvinvointialueilla, elinkeinoelämällä ja järjestöillä on merkittävä rooli ihmisten ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistäjinä ja sitä kautta sisäisen turvallisuuden vahvistajina”*. Näin ollen kunnat ja hyvinvointialueet pitäisi nostaa selonteon tekstissä jo aiemmin selkeämmin ja tasavertaisempina turvallisuuden tuottajina perinteisten kovien turvallisuusviranomaisten rinnalle. Samoin kunnat ja hyvinvointialueet sekä niiden tarpeet mm. tilannekuvan tuottamisessa ja viranomaisyhteistyössä pitäisi arvioida laajemmin selonteon lopussa lainsäädännön ja toimivaltuuksien kehittämisessä.

Selonteon lopussa lainsäädännön ja toimivaltuuksien kehittämisen viimeisenä kohtana sivulla 24 todetaan: *”Pelastustoimen viranomaisten suorituskkyä tulisi edelleen kehittää vastaamaan paremmin toimintaympäristön muutokseen, ottaen huomioon pelastusviranomaisten kyvyn huolehtia siviiliväestöön kohdistuviin uhkiin varautumisesta ja sen edellyttämistä järjestelyistä. Sisäisen turvallisuuden viranomaisille tulisi kehittää yhteiset, turvalliset ja yhteensopivat tilannekuva- ja viestiyhteydet, jotka mahdollistavat tiiviin yhteistyön ja reaaliaikaisen ja tietoturvallisen tiedonsiirron normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa”*. Ei siis riitä, että vain sisäisen turvallisuuden viranomaisille pitäisi kehittää yhteiset, turvalliset ja yhteensopivat tilannekuva- ja viestiyhteydet. Tähän kehitystyöhön on otettava mukaan myös keskeisimmät kuntien ja hyvinvointialueiden viranhaltijat sekä toimijat, koska niillä tunnistetaan ja tunnustetaan olevan keskeinen rooli turvallisuuden tuottajana. Kunnilla ja hyvinvointialueilla on lakisääteisiä velvoitteita valmiussuunnitteluun ja suunnitelmien yhteensovittamiseen eri toimijoiden välillä. Niillä on siis oltava myös lailliset, tekniset ja tietoturvalliset välineet suunnitelmien tekemiseen, tiedonvaihtoon ja yhteistoimintaan muiden viranomaisten kanssa. Pelastustoimen viranomaisten suorituskkyyn kokonaiskehittämisessä toimintaympäristön muutokseen peilaten on huomioitava myös se, että pelastustoimen nykyistenkin toimintojen ylläpitäminen on jo vaatinut merkittävää toiminnan tehostamista. Toimintojen kehittäminen ei ole mahdollista ilman selkeitä kehittämispanopisteiden määrittämistä ja lisäresursointia.

Selonteon lainsäädännön ja toimivaltuuksien kehittämistarpeissa on tunnistettu tarve uudistaa turvallisuusselvityslakia. Selonteon sivulla 21 todetaan: *”Uudistetaan turvallisuusselvityslakia. Tunnistetut säädösmuutostarpeet kohdistuvat muun muassa*

selvitysten laatimisessa käytettäviin tietoihin ja tietolähteisiin, nuhteettomuuden seurantaan ja viranomaisten väliseen tiedonvaihtoon. Lisäksi arvioidaan ja määritellään uudelleen henkilöturvallisuusselvitysten piiriin kuuluvat tehtävät ja henkilöturvallisuusselvitysten laajuus tehtäväkohtaisesti”. Näiden tarpeiden lisäksi on myös tunnistettava se, että lainsäädännöllä on turvattava mahdollisuus myös nykyistä pienemmille toimijoille hankkia turvallisuusselvitys heidän kriittisten toimintojen kannalta olennaisista avainhenkilöistä. Nykyinen lainsäädäntö ei velvoita Suojelupoliisia tekemään turvallisuusselvityksiä esimerkiksi pienille kunnille viranhaltijoista, jotka omassa työssään ja yhteistoiminnassa muiden viranomaisten kanssa voivat päästä käsittelemään hyvinkin sensitiivistä materiaalia. Tämän lisäksi olisi syytä tarkastella laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (”Julkisuuslaki” 621/1999) ja laajentaa lain 4§:ssä mainittua määrittelyä viranomaisesta koskemaan myös kuntien ja hyvinvointialueiden viranomaisia. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että myös muilla kuin valtiollisilla viranomaisilla olisi oikeus turvaluokitella tietoa. Tämä selkeyttäisi sekä lainsäädäntöä ja tiedon turvaluokittelua hallinnon eri tasoilla, parantaisi tietoturvaa, selkeyttäisi sekä yhdenmukaistaisi turvaluokitellun tiedon hallinnan vaatimuksia, helpottaisi tiedon jakamista eri viranomaisten välillä sekä selkeyttäisi turvallisuusselvitysprosessia.

Selonteon sivulla 4 todetaan: *”Sisäisen turvallisuuden viranomaistehtäviä ei voimassa olevan lainsäädännön mukaan pääsääntöisesti voida jättää hoitamatta missään olosuhteissa”.*

Kirjaus on muotoilultaan varsin jyrkkä. On tärkeää tiedostaa pelastustoimen rajalliset resurssit ja tehtävien priorisointitarpeet poikkeusoloissa ja sodan aikana. Jo pelkästään suuronnettomuus ajaa hyvinvointialueen pelastusviranomaisen resurssit nopeasti tiukalle ja vaatii paljon tehtävien priorisointia ja resurssien allokointia. Siksi myös lainsäädännön pitäisi huomioida paremmin resurssien kohdennustarpeet riittävän jouston mahdollisuudella etenkin poikkeusoloissa ja sodan aikana. Pelastustoimen palvelutasopäätöksessä (salassa pidettävät liitteet) voisi kuvata yksityiskohtaisemmin pelastustoimen palvelutason joustoa poikkeusoloissa ja sodan aikana. Jos selonteon kirjaus viranomaistehtävien toteuttamisesta kaikissa olosuhteissa pysyy esitetyn muotoisena, on lainsäädännössä syytä arvioida Puolustusvoimien VAP-oikeuden ensisijaisuutta mm. pelastustoimen ja sopimuspalokuntien henkilöstöön. Ilman riittäviä henkilöresursseja pelastustoimen tehtävien hoitaminen poikkeusoloissa tai etenkin sodan aikana ei ole mahdollista.

Selonteon sivulla 7 todetaan: *”Harvaan asutuilla alueilla viranomaisten toimipisteiden välimatkat ovat suurempia ja toimintavasteajat tiheästi asuttuja alueita suuremmat”.* On kuitenkin todettava, että resurssit, harva asemaverkko ja liikenneinfrastruktuuri aiheuttavat myös tiheimmin asutuilla alueilla paikoittain merkittäviäkin puutteita pelastustoimen toimintavasteajoissa. Ongelma ei koske pelkästään harvaan asuttuja alueita, vaikkakin on siellä räikeimmillään.

Selonteon sivulla 18 todetaan: *”Suunnitelmien ajantasaisuus, osaaminen ja materiaallisen varautuminen tulee kyetä varmistamaan jo normaalioloissa. Sisäisen turvallisuuden viranomaisten materiaallinen varautuminen ja huoltovarmuus eivät kaikilta osin vastaa*

häiriötilanteiden ja poikkeusolojen asettamia vaatimuksia”. Tältä osin on todettava, että materiaalisien varautumisen tuntuva parantaminen vaatisi merkittäviä kansallisia investointeja ja esim. huoltovarmuuspoolitoiminnan ulottamista koskemaan selkeämmin myös pelastustoimea. Ministeriö- ja keskushallinto-ohjauksen tehostaminen varautumis- ja väestönsuojeluasioissa olisi tärkeää yhdenmukaisen ja yhteismitallisen toiminnan takaamiseksi alueellisesti. Samassa yhteydessä olisi syytä tarkastella laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (”Hankintalaki” 1397/2016) ja varmistua siitä, että lainsäädäntö mahdollistaa varautumisen näkökulman riittävän huomioimisen tai jopa sen korostamisen julkisia hankintoja tehdessä.

Selonteon sivulla 22 todetaan: *”Kehitetään väestönsuojelua muun muassa uudistamalla varautumista koskeva sääntely, vahvistamalla omatoimista varautumista ja varmistamalla väestönsuojien riittävyys suhteessa alueen väestömäärään*”. Tosiasiallinen väestönsuojelun kehittäminen vaatii runsaasti lainsäädännön muutoksia ja päivityksiä nykypäivän uhkakuvia vastaaviksi. Lainsäädännössä korostuvat nykyään yksityisomisteiset väestönsuojat, mikä itsessään haastaa väestönsuojien yleisen riittävyyden ajatusta suhteessa alueen koko väestölle. Lisäksi merkittävyydestään huolimatta on hyvä huomata, että väestönsuojat ovat vain yksi keino väestön suojaamisen keinovalikoimassa. Ukrainan sodan havaintojen perusteella olisi syytä myös pohtia lainsäädännössä keinoja rakentaa vähemmällä sääntelyllä ja vaatimuksilla suojia ensisijaisesti kineettistä voimaa vastaan eli ns. perinteisiä pommisuojia. Tämä voisi lisätä eri toimijoiden kiinnostusta rakentaa ja ylläpitää enemmän eri tasoisia suojia, kun rakennus- ja ylläpitokustannukset olisivat kohtuullisempia.

Selonteon sivulla 7 todetaan: *”Tulipalojen määrä on ollut jo pidempään laskussa ja myös palokuolemien määrä on Suomessa laskenut. Valtaosa tulipaloista syttyy vahingon tai huolimattomuuden seurauksena. Vakavat tulipalot aiheuttavat myös taloudellisia menetyksiä*”. Tämän syystä selonteossa on syytä nykyistä muotoilua enemmän korostaa, että pelastuslain (379/2011) 278:ssä hyvinvointialueen pelastustoimen ja pelastuslaitoksen tehtävissä 1. kohdassa määritetään neuvonta, onnettomuuksien ehkäisy ja varautuminen onnettomuuksien torjuntaan hyvin keskeiseksi keinoksi vähentää tulipaloja ja muita onnettomuuksia. Onnettomuuksien ehkäisy vähentää merkittävästi inhimillistä kärsimystä ja kustannuksia. Senkin takia asian tiedostaminen ja resursointitarpeen korostaminen strategisella tasolla on olennaista viestintää päättäjille, viranomaisille ja kansalaisille.